

نقش و وظایف

نظام و نهادهای مالی - بانکها - در اقتصاد

بخش سوم - موسسه های مالی و نقش و وظایف آنها

تهیه و تدوین: مرتضی والی نژاد

اشاره

نمودار شماره چهار

اجزای تشکیل دهنده و ابزار مورد استفاده نظام مالی (۳۵)

ابزار مورد استفاده در نظام مالی	سازمان های شرکت کننده در نظام مالی
<p>پول</p> <p>سپرده های غیردیداری و سپرده های نزد نهادها یا خزانه</p> <p>اسناد بهادار کوتاه مدت (موسسه های اقتصادی وابسته به خزانه...)</p> <p>اوراق قرضه</p> <p>سهام</p> <p>اعتبارهای کوتاه مدت</p> <p>اعتبارهای میان مدت (اعتبارات و وامها)</p> <p>وام های بلندمدت</p> <p>دارایی ها به شکل طلا، ارز و تمهیدات ارزی دستگاه بانکی</p> <p>سپرده ها، اسناد و مساعده های میان واسطه ها</p>	<p>بانک مرکزی و سیاستگذاران پولی (شبکه بانکی)</p> <p>بانکها</p> <p>سازمان های پولی و اعتباری غیربانکی</p> <p>شرکت های سرمایه گذاری</p> <p>موسسه های مالی</p> <p>شرکت های بیمه</p> <p>صندوق های بازنشستگی</p> <p>واحد های اقتصادی و مقامات اجتماعی عمومی</p> <p>کارگزاران بورس</p> <p>خزانه عمومی</p>

در بخش های قبلی این مجموعه به تعریف پس انداز و فرآیند تبدیل پس انداز به سرمایه گذاری پرداختیم و نقش نظام مالی در عرصه اقتصادی را بررسی کردیم. اینک به نقش موسسه های مالی از منظر ادبیات اقتصادی و نقش و وظایف نهادهای مالی می پردازیم.

بانک و اقتصاد

موسسه های مالی از منظر ادبیات اقتصادی

۱- واسطه ها یا موسسات واسطه مالی عبارتند از بانکها، شرکت های بیمه، موسسات اعتباری و سرمایه گذاری و مانند آن که به عنوان پلی میان وام گیرندگان و وام دهندگان عمل می کنند (۳۴).

۲- موسسات مالی مانند بانک های بازرگانی، کمپانی های بیمه و صندوق های ودیعه مشترک به عنوان یک واسطه میان وام دهندگان (یا پس انداز کنندگان) و وام گیرندگان عمل می نمایند. موسسه مالی وجوه را از پس انداز کنندگان دریافت می دارد برای آن که به وام خواهان قرض بدهد. به معنای کلی، اصطلاح واسطه مالی به کلیه موسسات مالی شامل بانک های بازرگانی، بانک های پس انداز مشترک و شرکت های پس انداز وام و کمپانی های بیمه و کمپانی های مالی و تراست های تقاعد و تراست های سرمایه گذاری اطلاق می شود (۳۶).

نقش و وظایف نهادهای مالی

نظام مالی در راستای ایفای وظایف خود نیازمند ایجاد سازوکارهای مناسب می باشد. از این نگاه، نهادهای مالی به عنوان بازوهای اجرایی نظام مالی که نقش واسطه بین پس انداز کنندگان و مستقاضیان پس انداز را بازی می کنند، در تحقق هدف های این نظام و حصول کارایی آن نقش بنیادین دارند. اینگونه

■ ■ ■
نهادهای مالی، بخشی از نظام کلی تر مالی می باشند و نظام مالی نیز به نوبه خود یکی از مهمترین اجزای نظام اقتصادی است.
 ■ ■ ■

سازمان ها که بنا به تعریف نظام حساب های مالی سازمان مسلل (۳۷)، بین قرض دهندگان و قرض گیرندگان وجوه مالی، رابطه پولی ایجاد می کنند، با فعالیت خود، هزینه های معاملاتی را کاهش می دهند، وام های بلندمدت را تجهیز کرده و خطر پذیری وام دهندگان کوچک (سپرده گذاران) را کاهش می دهند (۳۸).

نظام مالی، شامل عامل های مالی و عملیات آنها می باشد. منظور از موسسه های مالی، آن گروه از موسسه ها یا سازمان ها است که فعالیت اصلی آنها انجام عملیات مالی، از قبیل انتشار و مصرف پول (نقش بانک های مرکزی و تاندازه های خزانه)، تجهیز و تخصیص منابع مالی به صورت اعتبار کوتاه مدت

(نقش بانک‌های سپرده) و اعتبارات درازمدت و سرمایه‌گذاری‌ها (نقش بانک‌های معاملاتی و توسعه‌ای و صندوق‌های پس‌انداز) و دریافت و نگهداری پول به منظور بیمه خطرات احتمالی (شرکت‌های بیمه) است (۳۹).

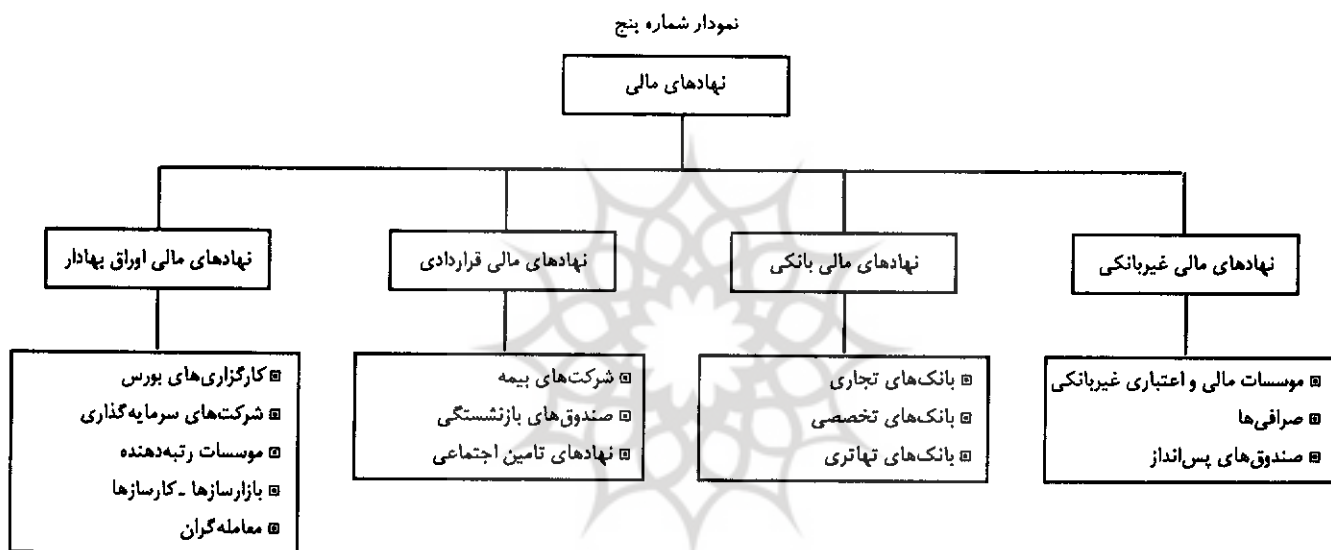
نهادهای مالی، بخشی از نظام کلی‌تر مالی می‌باشند و نظام مالی نیز به نوبه خود یکی از مهمترین اجزای نظام اقتصادی است. موسسه‌ها و سازمان‌های مالی (واسطه‌های مالی) در فرآیند توسعه اقتصادی کشور نقش بسیار مهم و اساسی دارند (نمودار شماره پنج) (۴۰).

می‌باشد. موسسه‌های مالی افزون بر اعطای وام به مشتریان و خرید اوراق بهادار، سرمایه‌گذاری در بازارهای مالی، انواع خدمات مالی (مانند حمایت‌های بیمه‌ای و خدمات مشاوره‌ای) را نیز انجام می‌دهند (۴۳).

موسسه‌های مالی طیف گسترده‌ای از بنگاه‌های مالی، از بانک‌ها تا شرکت‌های سرمایه‌گذاری، موسسه‌های بیمه و اتحادیه‌های اعتباری را شامل می‌شوند. انواع مهم موسسه‌های مالی غیربانکی که در بسیاری از کشورهای جهان به فعالیت مشغول می‌باشند، عبارتند از: شرکت‌های بیمه، صندوق‌های

فعالیت دارند. این موسسه‌ها، ابزارهای بازار پول و سرمایه مانند انواع سپرده‌ها و اوراق بهادار را در محدوده فعالیت خود بکار می‌گیرند و به اعطای تسهیلات و انجام سرمایه‌گذاری‌های مالی می‌پردازند. این موسسه‌ها که به گروه‌های مختلف قابل تقسیم می‌باشند، هر یک دارای نقش مالی و اقتصادی ویژه‌ای هستند (نمودار شماره شش) (۴۴).

موسسه‌های (واسطه‌های) مالی را به شیوه‌های گوناگون می‌توان طبقه‌بندی نمود: بر مبنای خدماتی که ارائه می‌دهند؛ بر پایه دارایی‌ها و بدهی‌ها؛ و... (نمودار شماره هفت) (۴۵).

در اقتصادهای توسعه یافته، نظام مالی گسترده و پیشرفته است، به گونه‌ای که موسسه‌های پولی متعدد در آنها قابل تمیز می‌باشند. در اقتصادهای در حال توسعه، این بازارها کوچک بوده و بیشتر متشکل از شبکه‌ای از بانک‌های ملی و تجاری است (۴۶).

در کشورهای کمتر توسعه یافته، نظام بانکی بر بازارهای مالی مسلط بوده و از اینرو، در برنامه اصلاحات اقتصادی، بانک‌ها محور و پایه اساسی تلقی می‌شوند. در اینگونه اصلاحات، ایجاد نظام مالی کارآمد، نیرومند و هرچه عمیق‌تر به عنوان هدف برگزیده می‌شوند و کارآمدی نظام بانکی در تخصیص بهینه منابع مالی و ارائه خدمات مالی با کیفیت برتر جستجو می‌شود. در راستای تخصیص بهینه منابع بانکی، اصلاحات بیشتر شامل کاهش دخالت دولت در اعطای تسهیلات و تعیین نرخ بهره بوده و به رقابت

پس‌انداز، شرکت‌های تامین مالی، شرکت‌های سرمایه‌گذاری، موسسه‌های پس‌انداز و وام، صندوق‌های بازنشستگی و اتحادیه‌های اعتباری (۴۳). در مجموع، به سازمان‌هایی که در بازارهای پول و سرمایه به عرضه و جوجه مبادرت می‌ورزند، موسسه‌های مالی گفته می‌شود. برخی از این موسسه‌ها در بازار پول و بعضی در بازار سرمایه و تعدادی در هر دو بازار

■■■

در اقتصادهای توسعه یافته، نظام مالی گسترده و پیشرفته است، به گونه‌ای که موسسه‌های پولی متعدد در آنها قابل تمیز می‌باشند. اما در اقتصادهای در حال توسعه، این بازارها کوچک بوده و بیشتر متشکل از شبکه‌ای از بانک‌های ملی و تجاری است.

■■■

موسسه‌ها و واسطه‌های مالی، به‌طور معمول در بسیاری از عملیات مالی (مانند پذیرش سپرده و پس‌انداز، اعطای وام و تسهیلات اعتباری و...) و همچنین در سرمایه‌گذاری در طرح‌های صنعتی، ساختمان و مسکن، کشاورزی، حمل‌ونقل، انرژی و خدمات مشارکت فعال دارند. افزون بر این، انتشار اوراق قرضه و اوراق مشارکت، خرید و فروش سهام شرکت‌ها و نیز ارائه خدمات مشاوره‌ای به مشتریان، از دیگر فعالیت‌های آنها در بسیاری از کشورهای جهان بشمار می‌رود (۴۱).

موسسه مالی، بنگاهی است که دارایی‌های اصلی آن به صورت دارایی‌ها و مطالبات مالی (سهام، اوراق قرضه و وام‌ها) است. وجه تمایز این موسسه‌ها با موسسه‌های تجاری در آن است که دارایی‌های اصلی موسسه‌های تجاری به شکل دارایی‌ها و مطالبات حقیقی (مانند ساختمان، تجهیزات و مواد خام)

بین بانکی دامن زده شده است (۴۷).

نظام بانکی نیرومند به معنای عدم شکنندگی مالی بانکها است. اگر بانکها شکننده باشند، هزینه‌های زیادی به مردم و اقتصاد تحمیل می‌شود (۴۸).

نظام بانکی از زمره عامل‌های مالی می‌باشد. منظور از نظام بانکی، مجموع موسسه‌ها و سازمان‌های مالی است که فعالیت و نقش اصلی آنها انتشار و ایجاد پول می‌باشد. بدین ترتیب، نظام بانکی شامل بانک مرکزی و سایر بانکها است. مرکز نقل سیستم مالی هر کشور را بانک مرکزی و سیاست‌گذاران پولی تشکیل می‌دهند. موسسه‌ای که در اخذ تصمیم راجع به سیاست‌های پولی و اجرای آن در هر کشوری نقش مهمی را برعهده دارد، بانک مرکزی آن کشور می‌باشد (۴۹).

بانکها به این مناسبت که بر جریان پول درگردش و شبه پول نظارت می‌کنند و با جمع‌آوری سپرده‌ها، پرداخت اعتبارات بانکی را از این طریق امکانپذیر می‌سازند، از عوامل مهم رشد و توسعه اقتصادی محسوب می‌شوند. بانکهای تجاری که بیشتر به اعطای وام و تسهیلات تجاری کوتاه‌مدت می‌پردازند، هسته اصلی بخش مالی را تشکیل می‌دهند و از این جهت، دارای نقش و تاثیر بسیار بر اقتصاد هستند. این بانکها به علت نزدیکی مناسباتشان با بانک مرکزی هر کشور، پل ارتباطی میان بخش‌های مختلف اقتصاد با مرکز سیاست‌گذاری پولی کشور محسوب می‌شوند (۵۰).

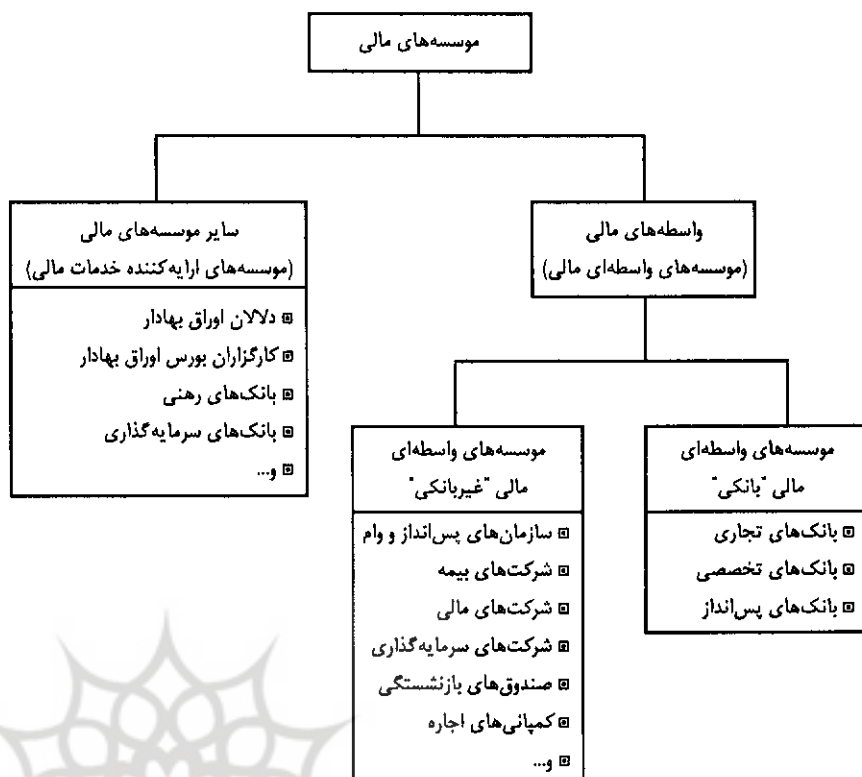
بانکها (تجاری و تخصصی) یک پیوند اساسی را در انتقال سیاست‌های اقتصاد ملی، به‌ویژه سیاست پولی اتخاذشده توسط بانک مرکزی، به سایر بخش‌های اقتصادی ایجاد می‌کنند. در ادبیات تخصصی رشته‌های مالی، بانک به عنوان یک موسسه مالی تعریف می‌شود که دو خدمت زیر را عرضه بدارد:

۱- ایجاد حساب‌های معاملاتی که ممکن است بهای انجام پرداختها جهت خرید کالاها و خدمات بکار روند.

۲- اعطای مستقیم وام به تجار، افراد و سایر موسسه‌ها (۵۱).

آن دسته از موسسه‌های مالی که نزدیکترین ارتباط را با تعریف مورداشاره دارند، بانکهای تجاری هستند. حساب‌های دیداری این بانکها، ابزارهای

نمودار شماره شش

نمودار شماره هفت

واسطه‌های (سازمان‌های) مالی

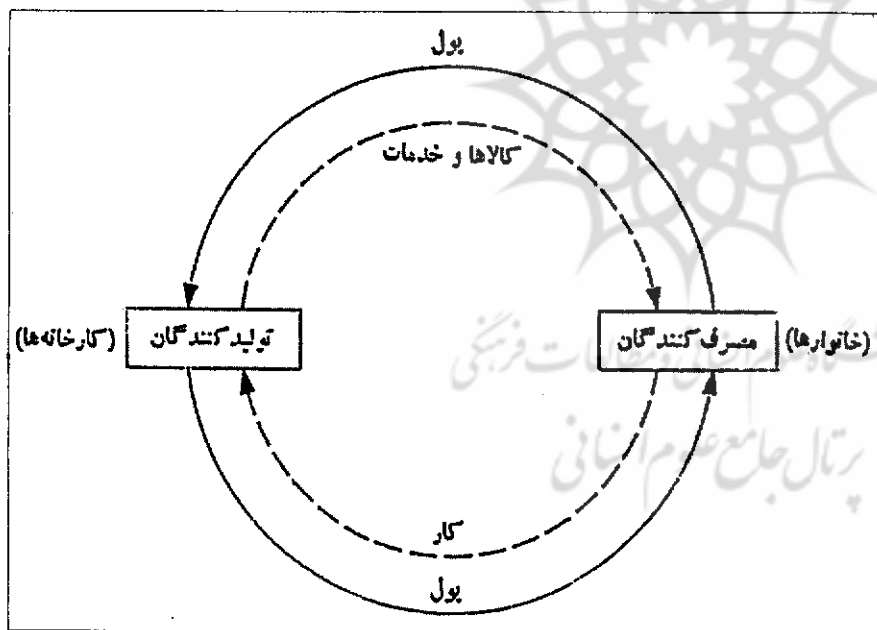
نوع سازمان	بدهی‌های اصلی (منابع وجوه)	دارایی‌های اصلی (مصارف وجوه)
سازمان‌های سپرده‌پذیر (بانکها):		
بانک‌های تجاری	سپرده‌ها	وام‌های تجاری، رهنی، اوراق بهادار دولتی و اوراق قرضه شهرداری‌ها
صندوق‌های پس‌انداز و وام	سپرده‌ها	وام‌های رهنی
صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری	سپرده‌ها	وام‌های رهنی
اتحادیه‌های اعتباری	سپرده‌ها	وام‌های مصرف‌کننده
سازمان‌های پس‌انداز:		
شرکت‌های بیمه عمر	حق بیمه	وام شرکت‌ها و رهنی
شرکت بیمه حوادث و آتش‌سوزی	حق بیمه	اوراق قرضه شهرداری‌ها، اوراق قرضه و سهام شرکت‌ها و اوراق بهادار دولتی
صندوق‌های بازنشستگی	حق بازنشستگی کارکنان	سهام و اوراق قرضه شرکت‌ها
سازمان‌های سرمایه‌گذار:		
شرکت‌های تامین مالی	اوراق تجاری، سهام و اوراق قرضه	وام‌های تجاری و مصرفی
صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری	سهام	اوراق قرضه سهام
صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری		
در بازارهای پولی	سهام	اوراق بهادار رایج و بازارهای مالی

منبع: فردریک میشکین / پول، ارز و بانکداری / صفحه ۴۵

که تولیدکنندگان تولید کرده‌اند، خریداری می‌نمایند، پول از جانب مصرف‌کنندگان به جانب تولیدکنندگان بازمی‌گردد. با توجه به این که با دقت نمی‌توان تولیدکنندگان را از مصرف‌کنندگان تفکیک نمود، لذا برای روشن و ساده نمودن مطلب می‌توان فرض کرد که همه خانوارها مصرف‌کننده و جمله کارخانه‌ها و سایر تولیدکنندگانی که نان‌آور این خانوارها را به کار می‌گمارند، تولیدکننده هستند و تولیدکنندگانی که مصرف‌کننده بعضی از کالاها و خدمات باشند، وجود ندارند.

این طرح ساده جریان مدور پول در اقتصاد در حالی که بسیاری از جزئیات را حذف کرده است، این حقیقت را نشان می‌دهد که تا هنگامی که مصرف‌کنندگان تمام درآمد به دست‌آورده را صرف خرید اجناس تازه و خدماتی که تولیدکنندگان تولید

نمودار شماره هشت
جریان مدور پول در اقتصاد

کرده‌اند، بنمایند و تا زمانی که تولیدکنندگان همه وجوهی را که از طریق فروش تحصیل نموده‌اند، به مصرف‌کنندگان - خواه به صورت حقوق و خواه به شکل سود - بدهند، اقتصاد با سرعتی پیوسته و منظم حرکت می‌نماید و مشکلات ادوار تجاری پیش نمی‌آید (۵۶).

با وجود این، به دلیل میل طبیعی اشخاص به

۲- خارج شدن از نقش واسطه‌گری صرف و وارد شدن در جامعه تحت عنوان یک موسسه اقتصادی که در راستای تصمیم‌گیری‌ها و سمت‌وسودادن به اقتصاد در سطح کلان اثرگذار است. در این مرحله، بخش عمده پول و سرمایه جامعه از طریق بانک‌ها به بخش‌های مختلف اقتصاد انتقال می‌یابد و بانک به عنوان موسسه پولی و مالی در عرصه اقتصاد به ایفای نقش می‌پردازد (۵۴).

هم‌اینک می‌توان این دو مرحله (این دو نقش) را به روشنی در جهان مشاهده نمود (۵۵).

برای تبیین نقش بانک‌های تجاری و سایر موسسه‌های مالی در اقتصاد، بهتر است که نخست جریان مدور پول مورد بررسی قرار گیرد. در نمودار بسیار ساده شماره هشت که بدین منظور در نظر گرفته شده، مشاهده می‌شود که عرضه پول موجود (که

اصلی پرداخت‌ها در اقتصاد بشمار می‌روند و به عنوان پول پذیرفته شده‌اند (۵۲).

بانک‌های تخصصی یا توسعه‌ای با کارکردی متفاوت از بانک‌های تجاری، به توسعه اقتصادی کمک می‌کنند. این بانک‌ها، به عنوان موسسه‌های مالی تامین‌کننده وام‌های بلندمدت، بیشتر عملیات مربوط به تجهیز منابع پس‌اندازها، شناخت و کمک به طبقه کارگشا یا موسس شرکت و یک سری عملیات دیگر را برای اقدام به سرمایه‌گذاری‌های تولیدی در دستور کار خود دارند. انجام اینگونه فعالیت‌ها، بانک‌های تخصصی را متمایز از سایر موسسه‌های اعتباری نموده است. اعطای تسهیلات در این بانک‌ها بر مبنای طرح و برای منظور ویژه انجام می‌پذیرد. مشارکت در طرح‌هایی که بخش خصوصی به تنهایی حاضر به پذیرش ریسک در آنها نمی‌باشد، یکی دیگر از عملیات بانک‌های تخصصی در راستای تشویق سرمایه‌گذاری بشمار می‌رود. در مجموع، بانک‌های تخصصی می‌توانند از طریق گسترش بازار سرمایه در توسعه بخش مالی به شدت اثر بگذارند. افزون بر این، بانک‌های تخصصی رابطه لازم را برای جریان وام‌های موسسه‌های بین‌المللی برقرار می‌کنند، زیرا اینگونه موسسه‌ها ترجیح می‌دهند که به جای عقد قرارداد با یک‌ایک مجریان واحدهای تولیدی، منابع خود را در اختیار سازمان‌های محلی، به ویژه بانک‌های تخصصی قرار دهند تا از طریق مدیریت و نظارت محلی به مصرف برسد. در مجموع، بانک‌های تخصصی می‌توانند نقش موثری را در جهت هماهنگی فعالیت‌های بخش خصوصی با هدف‌های ملی و در نهایت توسعه اقتصادی ایفا کنند (۵۳).

تعمیم و گسترش عملیات بانکداری به شکل روزافزون، مرز بین بانک‌ها و موسسه‌های خدمات مالی را کمرنگ می‌سازد.

به نظر می‌رسد که نظام بانکداری در فرآیند تاریخی خود دو مرحله را نظاره‌گر بوده است:

۱- انجام عملیات در بازار پولی. در این مرحله، نقش خود بانک و پول در اقتصاد چندان شایان توجه نبوده و تنها نقش واسطه‌ای در نظام پولی داشته است.

در مجموع، همه و حتی برخی از وام‌گیرندگان نیازهای پولی خود را در بازارهای متشکل پول و سرمایه برطرف نمی‌سازند. بنابراین، باید برای گردهمایی وام‌گیرندگان و پس‌اندازکنندگانی که می‌خواهند پول خود را سرمایه‌گذاری کنند، تدابیر دیگری اندیشید. در مجموع، به سه روش اساسی می‌توان پس‌انداز را به دست وام‌گیرندگان رساند:

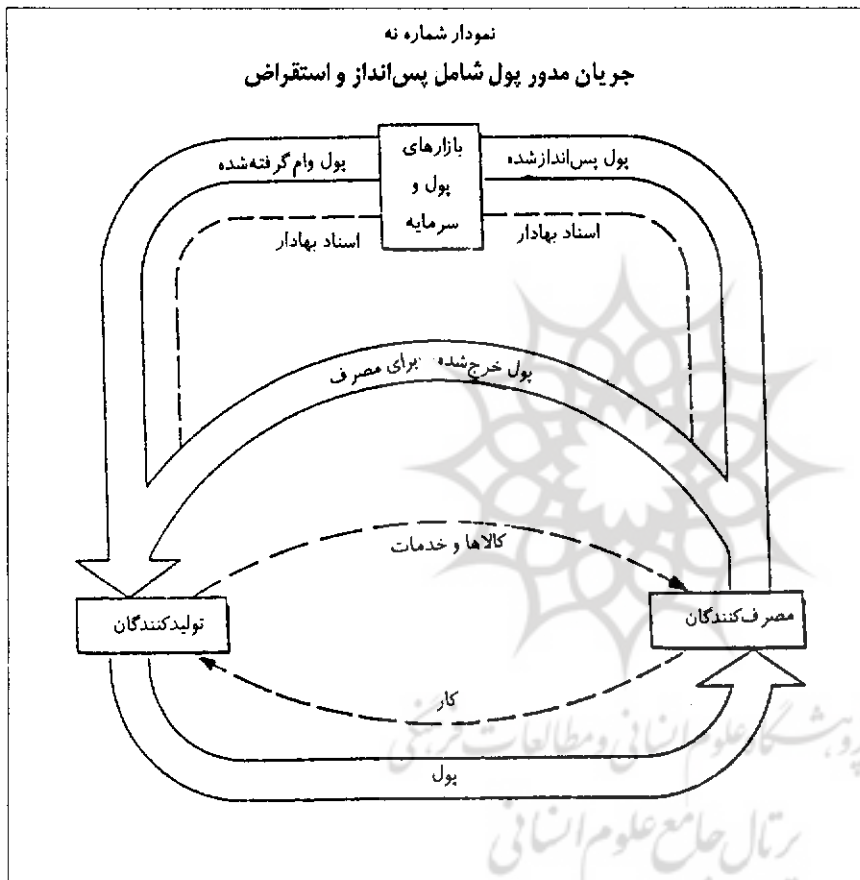
۱- با برخورد مستقیم وام‌گیرندگان و وام‌دهندگان در بازارهای پول و سرمایه؛

می‌داند که وضع اعتباری او چگونه است، و نه وام‌گیرنده می‌تواند بداند که چه کسی پول دارد و می‌خواهد آن را قرض بدهد. حتی اگر وام‌گیرندگان اطلاع یابند که چه اشخاصی می‌خواهند پول خود را بکارانند، تازه متوجه خواهند شد که برای به‌دست آوردن مبلغ مورد نیاز، جمع‌کردن مبلغ اندک هر پس‌اندازکننده پرزحمت و بسیار گران است. لذا برای انجام این خدمات بازارهای متشکل پول و سرمایه به‌وجود آمده است^(۶۰).

پس‌انداز، چنین جریان ساده پولی در بلندمدت دوام نمی‌یابد. طبیعی است که برخی از مصرف‌کنندگان بخواهند کمتر از حداکثر درآمد خود خرج و یا مقداری از آن را برای استفاده در آینده پس‌انداز نمایند. این مدل ساده به‌گونه‌ای طراحی شده است که چنین تصمیمی بدون درنگ در آن انعکاس‌هایی را به‌وجود خواهد آورد، زیرا اگر حتی یک نفر هم بخواهد قسمتی از درآمد خود را صرفه‌جویی نماید، پول کمتری به جریان مخارج وارد خواهد شد و در دوره بعد تقاضا برای محصولات کاهش خواهد یافت و به علت کاهش در میزان فروش، تولیدکنندگان مزد و سود کمتری را به‌خانوارها پرداخت خواهند کرد. بدین ترتیب، اگر پول پس‌انداز شده به شکلی به جریان مخارج گذاشته نشود، نیروی حیاتی اقتصاد رفته‌رفته ناتوان خواهد شد^(۵۷).

پول صرفه‌جویی شده هم هنگامی در جریان مخارج قرار می‌گیرد که مردم اکثر پس‌اندازهای خود را به جای این که نزد خود نگهداری نمایند، به‌گونه‌ای در اختیار وام‌گیرندگانی قرار دهند که مایلند بیشتر از درآمد خود خرج کنند. اگر فرض کنیم که تمام وام‌گیرندگان تولیدکننده هستند، مطابق نمودار شماره نه تا زمانی که وام‌گیرندگان مایل و توانا هستند که تمام مبلغی را که پس‌اندازکنندگان می‌خواهند پس‌انداز کنند، وام بگیرند و خرج نمایند، اقتصاد به صورت پیوسته و منظم به حرکت خود ادامه می‌دهد^(۵۸). بیشتر مردم نقش پس‌انداز را درک می‌کنند و آن را مفید می‌دانند. با وجود این، در تصور بسیاری از مردم از دید مقدار بدهی به عنوان عدم‌مال‌اندیشی تلقی می‌شود، حال آن که افزایش مقدار بدهی نتیجه از دید مقدار پس‌انداز است و آنچه باید از آن دوری جست، خود بدهی نیست، بلکه بدهی‌ای است که نتوان آن را اداره کرد، یعنی آن بدهی‌ای که مقدارش نسبت به قدرت کسب درآمد وام‌گیرنده، آن اندازه زیاد است که توانایی او را در بازپرداخت اصل وام و بهره در سررسید به مخاطره می‌اندازد^(۵۹).

چگونگی انتقال پول از پس‌اندازکننده به وام‌گیرنده به صورت ساده، عبارت است از ملاقات پس‌اندازکننده با وام‌گیرنده و وام‌دادن پول اضافی خود به او. با وجود این، تعدد پس‌اندازکننده و وام‌گیرنده، انتقال پول از پس‌اندازکنندگان به وام‌گیرندگان را مشکل می‌سازد، زیرا نه پس‌اندازکننده می‌داند چه کسی در جستجوی پول است و به پول او نیاز دارد و نه

۲- با فروش اوراق قرضه و سایر اسناد عمومی سرمایه‌گذاری توسط وام‌گیرنده در بازارهای پول و سرمایه که مستقیماً توسط پس‌اندازکنندگان خریداری می‌شود؛

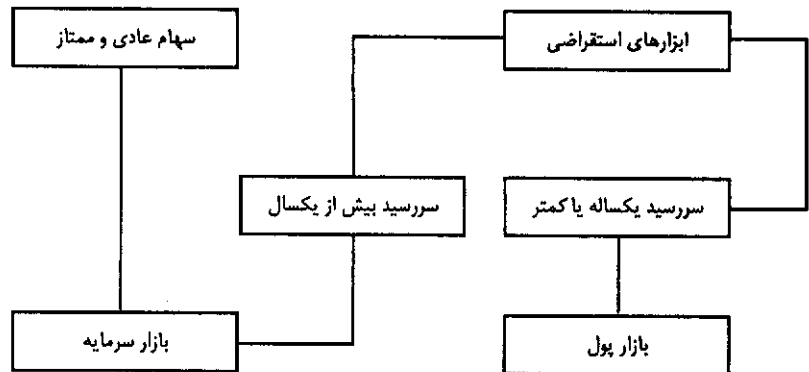
۳- با استفاده از موسسه‌های مالی که پس‌انداز افراد را جمع می‌کنند و بخشی از آن را مستقیماً به اشخاص قرض می‌دهند و بخش دیگر را در اسناد بهاداری که در بازارهای پول و سرمایه فروخته می‌شود، سرمایه‌گذاری می‌نمایند^(۶۳).

موسسه‌های واسطه مالی و از جمله بانک‌های تجاری، از محل پس‌انداز همگانی مبادرت به اعطای

بازارهای پول و سرمایه عبارتند از تشکیلاتی که جایگزین برخورد مستقیم بین وام‌گیرندگان احتمالی و پس‌اندازکنندگانی که مایل به سرمایه‌گذاری هستند، می‌گردند و بین این دو به عنوان واسطه به کار می‌روند. در معاملات اسناد بهادار با سررسید تا یک سال و معاملات در اسناد با سررسید بیش از یک سال تفاوت گذاشته می‌شود؛ اولی را بازار پول و دومی را بازار سرمایه می‌نامند. اصول کار در هر دو بازار یکی است و تنها تفاوت بین این دو بازار در ترکیب سررسید اسنادی است که در آنها معامله می‌شود (نمودار شماره ده)^(۶۱).

نمودار شماره ده

طبقه‌بندی بازارهای مالی برحسب سررسید مطالبات (۶۲)

است که حداقل باید هزینه‌های بانک در این رابطه را پوشش دهد (۶۶).

ادامه دارد

پانویسها

توضیح: سه مورد اول پانویسها مربوط به شماره قبل است که متأسفانه از قلم افتاده بود و تاگزیر در این شماره درج شده است.

(۳۱) کرمی قهی، ولی‌الله / پیشین / صفحات ۳۱ و ۳۲.

(۳۲) همان / صفحه ۳۲.

(۳۳) رحیمی، زهرا / سیاست‌های پولی و ابزار اجرایی آن، نقش بانک مرکزی از نظر داخلی و بین‌المللی / مجموعه سخنرانی‌های ایرادشده در کنفرانس ماهانه موسسه تحقیقات پولی و بانکی در سال ۱۳۷۰ / موسسه تحقیقات پولی و بانکی / ۱۳۷۰ / صفحات ۷ و ۸.

(۳۴) گلریز، حسن / فرهنگ توصیفی لغات و اصطلاحات علوم اقتصادی / چاپ اول / مرکز آموزش بانکداری / پاییز ۱۳۶۸ / صفحه ۲۰۰.

(۳۵) رحیمی، زهرا / سیاست‌های پولی و ابزار اجرایی آن، نقش بانک مرکزی از نظر داخلی و بین‌المللی / مجموعه سخنرانی‌های کنفرانس ماهانه موسسه تحقیقات پولی و بانکی در سال ۱۳۷۰ / صفحات ۷ و ۸.

(۳۶) فرهنگ، منوچهر / فرهنگ علوم اقتصادی / چاپ پنجم / ۱۳۶۶ / صفحه ۴۳۹.

37) United Nation / System of National Accounts / 1993.

(۳۸) شیوا، رضا / نقش موسسات مالی و اعتباری... / پیشین / صفحه ۹۲، و میشکین، فردریک / پول، ارز و بانکداری / ترجمه علی جهانخانی و علی پارسایان / چاپ اول / انتشارات سمت / زمستان ۱۳۷۸ / صفحه ۴۵.

(۳۹) منتظر ظهور، محمود / پیشین / صفحه ۴۶۸.

(۴۰) کرمی قهی، ولی‌الله / جایگاه و نقش بخش مالی در اقتصاد و اقتصاد ایران / بخش دوم / تازه‌های اقتصاد / شماره ۵۸ / دی ۱۳۷۵ / صفحه ۴۸، و رنجبر، کمال‌الدین / بحثی پیرامون موسسات مالی - اعتباری و ضرورت کنترل و نظارت بر عملکرد آنها / تازه‌های اقتصاد / شماره ۵۹ / بهمن ۱۳۷۵ / صفحه ۵۰.

(۴۱) رنجبر، کمال‌الدین / پیشین / صفحه ۵۰.

(۴۲) کرمی قهی، ولی‌الله / بخش دوم / پیشین / صفحه ۴۸.

(۴۳) منتظر ظهور، محمود / پیشین / صفحه ۴۶۹، و رنجبر، کمال‌الدین / پیشین / صفحه ۵۱.

(۴۴) سلیمانی، مهدی / پیشین / صفحه ۱.

(۴۵) شیوا، رضا / نقش موسسات مالی و اعتباری... / پیشین / صفحه ۹۴، و کرمی قهی، ولی‌الله / بخش دوم / پیشین / صفحات ۴۸ تا ۵۲، و میشکین، فردریک / پیشین / صفحه ۴۵.

(۴۶) سلیمانی، مهدی / پیشین / صفحه ۱.

(۴۷) عبده تبریزی، حسین / بانک‌های خصوصی و تجدیدساختار بانک‌های دولتی / بورس / شماره ۲۷ / آبان ۱۳۸۰ / ضمیمه پژوهشی ۲ / صفحات ۱۹ و ۲۰.

(۴۸) همان / صفحه ۲۰.

(۴۹) منتظر ظهور، محمود / پیشین / صفحه ۴۶۹، و رحیمی، زهرا / پیشین / صفحه ۸.

(۵۰) کرمی قهی، ولی‌الله / بخش دوم / پیشین / صفحه ۴۸.

(۵۱) همان / صفحه ۴۹.

(۵۲) همان / صفحه ۴۹.

(۵۳) همان / صفحه ۴۹ و سمیعی، مهدی / نقش بانک‌های تخصصی در توسعه اقتصادی ایران / مجموعه سخنرانی‌های سمپوزیوم پول و بانکداری / ضمیمه مجله کانون بانک‌ها / شماره ۵۳ / مرداد ۱۳۵۶ / صفحات ۴۴ تا ۴۶.

(۵۴) کرمی قهی، ولی‌الله / بخش دوم / پیشین / صفحه ۴۹.

(۵۵) همان / صفحه ۴۹.

(۵۶) اس‌ندلر، پال / بانکداری تجاری در اقتصاد / ترجمه نصرالله وقار / چاپ اول / موسسه علوم بانکی ایران / ۱۳۵۳ / صفحات ۱ و ۲.

(۵۷) همان / صفحات ۲ و ۳.

(۵۸) همان / صفحات ۳ و ۴.

(۵۹) همان / صفحه ۵.

(۶۰) همان / صفحات ۶ و ۷.

(۶۱) همان / صفحات ۷ و ۸.

(۶۲) بورس / شماره ۶ / اسفند ۱۳۷۶ / صفحه ۵۲.

(۶۳) اس‌ندلر، پال / پیشین / صفحات ۸ و ۹.

(۶۴) همان / صفحات ۸، ۹، ۱۲ و ۱۴.

(۶۵) هم‌اینک در ایران، بانک‌ها نقش وکیل را برای سپرده‌گذار دارند و مجاز به دریافت و یا پرداخت سود در قالب بهره ثابت (ریبا) نمی‌باشند. بانک‌ها موظفند که عملیات بانکی را در چارچوب قانون عملیات بانکی بدون ریبا (بهره) (مصوب شهریورماه ۱۳۶۲) انجام دهند. برای مزیداطلاع نگاه کنید به: ولی‌نژاد، مرتضی / بانکداری اسلامی: شیوه‌های نظری و عملی / بانک و اقتصاد / شماره ۲۷ / شهریور ۱۳۷۱ / صفحات ۱۲ تا ۲۳.

(۶۶) ولی‌نژاد، مرتضی / نظام بانکداری از پذیرش امانت تا فن آوری‌های نوین / فصلنامه بانک / شماره ۱۸ / پاییز ۱۳۸۰ / صفحه ۷۰، و هفته‌نامه اکونومیست / ۳۰ اکتبر ۱۹۹۹ / نگاهی به بانکداری در جهان امروز / ترجمه یوسف جمسی / فصلنامه بانک / شماره ۱۱ / زمستان ۱۳۷۸ / صفحات ۲۰ و ۲۱.

وام و اعتبار می‌کنند و سرمایه‌گذاری انجام می‌دهند. اما در این میان تنها بانک‌های تجاری توانایی ایجاد پول را دارا می‌باشند. هرچند که سایر موسسه‌های واسطه مالی نمی‌توانند پول ایجاد نمایند، اما نمی‌توان این امر را دلیل انکار اهمیت آنها در جریان مدور پول دانست. عمل وساطت مالی، یعنی پیش‌هم‌آوردن پس‌اندازکنندگان و وام‌گیرندگان فی‌نفسه در عرضه پول اثری ندارد، یا وجود این، اثر آن را در سرعت گردش پول نمی‌توان نادیده گرفت (۶۴).

امروزه، طیف گسترده‌ای از نهادهای مالی در زمینه بانکداری فعالیت می‌کنند و بانک‌ها نیز فعالیت‌های بسیار متنوعی دارند. تعمیم و گسترش عملیات بانکداری به شکل روزافزون مرز بین بانک‌ها و موسسه‌های خدمات مالی را کمرنگ می‌سازد. این روند در بعضی از کشورهای اروپایی به شدت توسعه یافته است. با وجود این، بانک‌ها در بخش مالی اقتصاد، هنوز هم نقش ویژه و برجسته‌ای را ایفا می‌کنند؛ هرچند که دیگر موسسه‌ها و سازمان‌های غیربانکی نیز به سرعت رو به رشد هستند و در برخی از عرصه‌ها رقبای جدی برای بانک‌ها محسوب می‌شوند.

اساسی‌ترین نقشی که بانک‌ها در اقتصاد ایفا می‌کنند، توزیع و تقسیم اعتبارات و تسهیلات بانکی است. بانک در این زمینه نقش یک واسطه را داراست: پول را از سپرده‌گذار که به‌طور موقت کارپردی برای پول خود ندارد، اخذ کرده و در اختیار متقاضیان وام که توانایی استفاده کارآمدتر از آن را دارند، قرار می‌دهد. در این معامله، در قالب بهره ثابت، به سپرده‌گذار سود پرداخت و در برابر از وام‌گیرنده سود دریافت می‌شود (۶۵) و مابه‌التفاوت این دو نرخ، سهم بانک